

Οδηγός: Δικαιώματα
Πνευματικής Ιδιοκτησίας
και Ανοικτά/οί
Μαθήματα/Πόροι

Έκδοση 1.0. Αθήνα 2014.

Για δημιουργούς Ανοικτών
Ακαδημαϊκών Μαθημάτων και Πόρων

Περιεχόμενα

1. Εκπαιδευτικό υλικό.....	5
Κατηγοριοποίηση εκπαιδευτικού υλικού	5
Υλικό που έχει αναπτυχθεί αμιγώς από εμένα.....	5
Υλικό άλλων (τρίτων).....	7
2. Το υλικό μου και εκδοτικοί οίκοι.....	8
3. Πως «προστατεύω» υλικό που μου ανήκει	10
Πώς τεκμηριώνω ότι όντως το υλικό μου ανήκει;.....	10
Πώς επιτρέπω να χρησιμοποιηθεί από άλλους το υλικό που μου ανήκει.....	10
Κριτήρια που χρησιμοποιώ για να επιλέξω τους τρόπους χρήσης.....	10
Άδειες Creative Commons (CC).....	11
Στοιχεία άδειας	11
Ανάλυση των 6 άδειων χρήσης CC	12
Περαιτέρω πληροφορίες.....	13
Πλεονεκτήματα/Μειονεκτήματα Αδειών CC	14
Προτεινόμενες άδειες CC.....	15
4. Πότε μπορώ να χρησιμοποιήσω υλικό άλλων.....	17
5. Διαδικασία εκκαθάρισης ΔΠΙ.....	20
Ποιες είναι οι βασικές προϋποθέσεις για τη χρήση του Περιορισμού της παράθεσης αποσπασμάτων (αρ. 19);	22

Προσοχή. Ο οδηγός αυτός δεν συνιστά νομική συμβουλή, δεν μπορεί να καλύψει το σύνολο των εξειδικευμένων περιπτώσεων και δεν μπορεί να υποκαταστήσει συγκεκριμένες συμβουλές από νομικό.

Το Ακαδημαϊκό Διαδίκτυο (GUnet) δεν φέρει ουδεμία ευθύνη από ζημία που μπορεί να προκληθεί από τη χρήση του παρόντος οδηγού.

1. Εκπαιδευτικό υλικό

Με τον όρο εκπαιδευτικό υλικό ενός Ανοικτού Ψηφιακού Μαθήματος (ΑΨΜ) εννοούμε το σύνολο των εκπαιδευτικών πόρων του. Ως εκπαιδευτικοί πόροι θεωρούνται:

- Διαφάνειες ή/και σημειώσεις που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος.
- Πολυμεσικό υλικό όπως βίντεο, ήχος κ.α.
- Στοιχεία αυτοαξιολόγησης και ασκήσεις.
- Βιβλιογραφία

και ό,τι άλλο θεωρείται ότι συνοδεύει ως εκπαιδευτικό υλικό ένα ΑΨΜ.

Σημείωση: Τα συγγράμματα που παρέχονται στους φοιτητές/τριες (σπουδαστές/στρίες) δεν θεωρούνται ως υλικό ενός ΑΨΜ.

Κατηγοριοποίηση εκπαιδευτικού υλικού

Ως διδάσκων/διδάσκουσα ενός ΑΨΜ, κατατάσσω το εκπαιδευτικό υλικό του στις ακόλουθες δύο κατηγορίες:

1. στο τμήμα που έχει αναπτυχθεί αμιγώς από εμένα και
2. στο τμήμα που περιλαμβάνει υλικό που έχει αναπτυχθεί από άλλους

Υλικό που έχει αναπτυχθεί αμιγώς από εμένα

Η βασική ερώτηση που πρέπει να απαντηθεί είναι η εξής:

«Σε ποιόν ανήκει το υλικό που αναπτύσσω στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων μου ;»

Η ερώτηση αυτή μπορεί να διαιρεθεί στις ακόλουθες επιμέρους ερωτήσεις:

Ερώτ. Σε ποιόν ανήκει το εκπαιδευτικό υλικό (διαφάνειες, σημειώσεις κ.α) που έχω αναπτύξει ή πρόκειται να αναπτύξω στο πλαίσιο της διδασκαλίας μου;

Απαντ.: Βάσει της ελληνικής νομοθεσίας (αρ. 8 Ν.2121/1993), η διδάσκουσα / ο διδάσκων ως δημιουργός εκπαιδευτικού υλικού διατηρεί το λεγόμενο ηθικό δικαίωμα,¹ ενώ το

¹ Το ηθικό δικαίωμα προστατεύει τον προσωπικό δεσμό του δημιουργού με το έργο του και απαρτίζεται από ένα σύνολο εξουσιών που αυτός έχει (εξουσία δημοσίευσης, εξουσία αναγνώρισης της πατρότητας, εξουσία περιφρούρησης της ακεραιότητας του έργου, εξουσία προσπέλασης, εξουσία υπαναχώρησης). Ο δημιουργός ενός έργου διατηρεί πάντα το ηθικό δικαίωμα σε αυτό.

περιουσιακό δικαίωμα² μεταβιβάζεται αυτοδικαίως στο ίδρυμα όπου διδάσκει εκτός εάν υπάρχει διαφορετική ιδρυματική πολιτική³ που ορίζει π.χ. ότι το περιουσιακό δικαίωμα αποτελεί συνιδιοκτησία του ιδρύματος και του διδάσκοντος.

Ερώτ.: Σε ποιόν ανήκουν επιστημονικά άρθρα, που έχω δημοσιεύσει ή που θα δημοσιεύσω στο μέλλον;

Απαντ.: Εξαρτάται από την πολιτική του εκδοτικού οίκου ο οποίος εκδίδει το συγκεκριμένο περιοδικό. Για παράδειγμα, σε ορισμένα περιοδικά ανοικτής πρόσβασης, ο συγγραφέας διατηρεί το copyright του άρθρου του. Από την άλλη πλευρά, σε περιοδικά κλειστής πρόσβασης, υπάρχουν περιπτώσεις που ο εκδοτικός οίκος αποκτά μεν το copyright απαιτώντας από το συγγραφέα να υπογράψει το λεγόμενο "assignment of copyright", ωστόσο εκχωρεί στο συγγραφέα ορισμένα δικαιώματα σχετιζόμενα με την διδακτική χρήση του άρθρου.

Ερώτ.: Σε ποιόν ανήκουν τα βιβλία που έχω δημοσιεύσει ή που θα δημοσιεύσω στο μέλλον;

Απαντ.: Η απάντηση είναι παρόμοια με αυτήν της προηγούμενης ερώτησης.

Ερώτ.: Μπορώ σε ένα ΑΨΜ να χρησιμοποιήσω υλικό από άρθρα ή βιβλία που έχω δημοσιεύσει ;

Απάντ.: Η ερώτηση αυτή σχετίζεται άμεσα με τις δύο προηγούμενες. Για να την απαντήσετε, θα πρέπει να ανατρέξετε στο σχετικό συμφωνητικό που έχετε υπογράψει με τον εκδοτικό οίκο και στο οποίο περιγράφονται τα σχετικά δικαιώματα που έχετε επί του υλικού. Στην περίπτωση που ο εκδοτικός οίκος δεν σας έχει εκχωρήσει δικαιώματα, θα θεωρήσετε το υλικό «σας» ως υλικό άλλων και, προκειμένου να το χρησιμοποιήσετε θα πρέπει να λάβετε από τον εκδοτικό οίκο σχετική άδεια.

Με βάση τα προηγούμενα, το εκπαιδευτικό υλικό ενός ΑΨΜ που έχει αναπτυχθεί από εμένα ως διδάσκοντα/διδάσκουσας διακρίνεται τελικά, με βάση το καθεστώς Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Π.Ι), στις ακόλουθες υποκατηγορίες:

1. στο (δημοσιευμένο ή μη) υλικό για το οποίο έχω όλα τα δικαιώματα Π.Ι και επομένως τη δυνατότητα να το χρησιμοποιήσω σε ένα ΑΨΜ
2. στο (δημοσιευμένο) υλικό για το οποίο έχω εκχωρήσει δικαιώματα Π.Ι στον εκδοτικό οίκο, αλλά, διατηρώ κάποια δικαιώματα χρήσης του, τα οποία ενδεχομένως μου επιτρέπουν να χρησιμοποιήσω το υλικό αυτό σε ένα ΑΨΜ. Τα δικαιώματα αυτά

² Το περιουσιακό δικαίωμα εξασφαλίζει στο δημιουργό να εκμεταλλεύεται οικονομικά το έργο του.

³ Το άρθρο 8 του Ν.2121/1993 αναφέρει «Το περιουσιακό δικαίωμα επί των έργων που δημιουργήθηκαν από τους απασχολούμενους με οποιαδήποτε σχέση εργασίας στο Δημόσιο ή Ν.Π.Δ.Δ., σε εκτέλεση του υπηρεσιακού τους καθήκοντος μεταβιβάζεται αυτοδικαίως στον εργοδότη, εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία.»

εξαρτώνται από την πολιτική του εκδοτικού οίκου ή/και περιγράφονται σε σχετικό έντυπο που έχω υπογράψει προκειμένου να δημοσιευτεί το υλικό.

3. στο (δημοσιευμένο) υλικό για το οποίο έχω εκχωρήσει όλα τα δικαιώματα Π.Ι στον εκδοτικό οίκο (διατηρώ μόνο το ηθικό δικαίωμα) και επομένως, προκειμένου να το χρησιμοποιήσω σε ένα ΑΨΜ, θα πρέπει να ζητήσω άδεια, καθώς, όσον αφορά την Π.Ι, αποτελεί υλικό άλλων.

Οι παραπάνω ερωτήσεις/απαντήσεις και άλλες σχετικές με το υλικό και τους εκδοτικούς οίκους αναλύονται περισσότερο στην Ενότητα «Το υλικό μου και εκδοτικοί οίκοι».

Για το «Πως προστατεύω το υλικό που μου ανήκει» ανατρέξτε στην αντίστοιχη Ενότητα .

[Υλικό άλλων \(τρίτων\)](#)

Δείτε την Ενότητα «Πώς μπορώ να χρησιμοποιήσω υλικό άλλων».

2. Το υλικό μου και εκδοτικοί οίκοι

Ερώτ.: Μπορώ να χρησιμοποιήσω τμήματα, όπως εικόνες, σχήματα, διαγράμματα από άρθρο ή βιβλίο μου;

Απάντ.: Στην περίπτωση βιβλίου, το πιο πιθανόν είναι πως όχι: συνήθως, τα πνευματικά δικαιώματα επί των βιβλίων μεταβιβάζονται στον εκδότη και, κατά συνέπεια, μπορεί να παραμείνει ο δημιουργός και δικαιούχος του ηθικού δικαιώματος, αλλά ο δικαιούχος του περιουσιακού δικαιώματος είναι συνήθως ο εκδότης. Κατά συνέπεια, για τη χρήση οποιουδήποτε αποσπάσματος του βιβλίου θα πρέπει να ζητήσω την έγγραφη άδειά του.

Στην περίπτωση άρθρων, εξαρτάται από την πολιτική του συγκεκριμένου εκδοτικού οίκου τη χρονική στιγμή της έκδοσης, επομένως, θα πρέπει να αναζητηθεί η συγκεκριμένη πληροφορία.

Ερώτ.: Τι γίνεται στην περίπτωση που τα έχω πρώτα χρησιμοποιήσει στο μάθημα μου στο αμφιθέατρο και μετά τα εξέδωσα ; Εξακολουθώ να έχω κάποιο δικαίωμα στο υλικό ή πόρους που έχουν συμπεριληφθεί στην έκδοση; Μπορώ, π.χ. να τα χρησιμοποιήσω εκ νέου στα ανοικτά ψηφιακά μου μαθήματα;

Απάντ.: Εξαρτάται από τη σύμβαση με τον εκδότη. Θα πρέπει να γίνεται ρητή αναφορά, στη σύμβαση με τον εκδότη, στη διατήρηση δικαιώματος του δημιουργού να χρησιμοποιεί μέρος ή το όλο του έργου του στο πλαίσιο των ανοικτών ψηφιακών μαθημάτων. Κατά συνέπεια, το πιο πιθανόν είναι, εφόσον δεν το είχατε προβλέψει στην αρχική σας συμφωνία με τον εκδότη, να χρειαστείτε να λάβετε ειδική άδεια για το σκοπό αυτό από τον εκδότη.

Ερώτ.: Πως μπορώ στο μέλλον να διατηρώ το δικαίωμα χρήσης των άρθρων και των βιβλίων μου για εκπαιδευτικούς σκοπούς;

Απάντ. Εάν ο εκδοτικός οίκος δεν εκχωρεί ήδη αυτά τα δικαιώματα, διατυπώνοντας σχετικό αίτημα. Εάν το αίτημα ικανοποιηθεί, τα δικαιώματα που σας εκχωρούνται θα περιγράφονται αναλυτικά στο σχετικό συμφωνητικό που υπογράφετε πριν τη δημοσίευση.

Η οποιαδήποτε δημοσίευση με ανοικτές άδειες συνεπάγεται και διατήρηση του δικαιώματος χρήσης των άρθρων του δημιουργού ανεξάρτητα από το που εκδίδεται αυτό.

1. Με τη δημοσίευση σε περιοδικά που είτε είναι ανοικτής πρόσβασης είτε παρέχουν άδειες χρήσης.
2. Με την ανάρτηση του υλικού σε ανοικτό μάθημα με άδειες Creative Commons.

Ερώτ.: Θα μπορώ στο μέλλον να συμπεριλάβω σε βιβλίο σημειώσεις και υλικό που αποτελούν μέρος ενός ΑΨΜ (και έχω διαθέσει με άδειες χρήσης Creative Commons) και να εκδώσω το βιβλίο μέσω κάποιου εκδοτικού οίκου (με Copyright) .

Απάντ.: Ναι, διότι οι άδειες Creative Commons είναι μη αποκλειστικές.

Ερώτ.. Η ύπαρξη «ανοικτών» σημειώσεων και διαφανειών θα αποτρέψει έναν εκδότη να εκδώσει ένα σύγγραμμά μου ή θα περιορίσει τις πωλήσεις του βιβλίου μου;

Απάντ.. Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι τα ανοικτά μαθήματα αυξάνουν τις πωλήσεις των ποιοτικών βιβλίων, καθώς οι υψηλής ποιότητας σημειώσεις και διαφάνειες που περιέχουν τα ανοικτά μαθήματα λειτουργούν διαφημιστικά υπέρ του βιβλίου.

3. Πως «προστατεύω» υλικό που μου ανήκει

Πώς τεκμηριώνω ότι όντως το υλικό μου ανήκει;

Ερώτ.: Πως τεκμηριώνω ότι όντως το υλικό μου ανήκει; Πρέπει να το κατοχυρώσω σε κάποιο οργανισμό κατοχύρωσης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας;

Απάντ. Όχι. Αρκεί να το αναρτήσετε σε κάποιο ιστότοπο στο Διαδίκτυο, όπου να είναι εμφανής η ημερομηνία ανάρτησης. Αυτός μπορεί να είναι ένα ψηφιακό μάθημα ή το αποθετήριο του ιδρύματός σας.

Πώς επιτρέπω να χρησιμοποιηθεί από άλλους το υλικό που μου ανήκει

Από τη στιγμή που έχω αναρτήσει εκπαιδευτικό υλικό στο Διαδίκτυο, π.χ. ως υλικό ενός Ανοικτού Μαθήματος, το ερώτημα «Πως προστατεύω το υλικό που μου ανήκει» είναι ισοδύναμο με το ερώτημα «Πως επιτρέπω να χρησιμοποιηθεί από άλλους (οποιονδήποτε) το υλικό που μου ανήκει ;».

Κριτήρια που χρησιμοποιώ για να επιλέξω τους τρόπους χρήσης

Στη συνέχεια, θεωρούνται ως δεδομένα ότι η/ο δημιουργός επιθυμεί να:

- επιτρέπει τη χρήση του υλικού του, εξάλλου, το αντίθετο δεν είναι συμβατό με την έννοια του ΑΨΜ
- γίνεται πάντα αναφορά στο δημιουργό (**κριτήριο αναφοράς**).

Κριτήρια:

- Επιτρέπω ή δεν επιτρέπω να βασιστεί κάποιος στο έργο μου προκειμένου να το εξελίξει πραγματοποιώντας αλλαγές, δημιουργώντας ένα νέο παράγωγο έργο (**κριτήριο δημιουργίας παραγώγων**).
 - Εφόσον επιτρέπω παράγωγα έργα, καθορίζω ότι κάθε παράγωγο έργο είτε θα διανέμεται με παρόμοιους όρους με αυτούς του αρχικού έργου (π.χ. του υλικού μου) (**κριτήριο παρόμοιας διανομής**) είτε ότι αυτό μου είναι αδιάφορο.

- Επιτρέπω ή δεν επιτρέπω την εμπορική χρήση του έργου μου από τρίτους (**κριτήριο εμπορικής χρήσης**).

Πρέπει να σημειωθεί ότι το τι αποτελεί εμπορική χρήση ή όχι ενός έργου νομικά είναι πολύπλοκο ζήτημα και θα υπάρξει επιπλέον συζήτηση σε επόμενη παράγραφο, αναλύεται δε διεξοδικά στο κείμενο «Θέματα ΔΠΙ».

Για να αντιληφθείτε καλύτερα τα κριτήρια, αναλογιστείτε το πώς θα επιθυμούσατε να χρησιμοποιήσετε εσείς υλικό τρίτων στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Άδειες Creative Commons (CC)

Οι έξι (6) άδειες CC αποτελούν επίσημες και αναγνωρισμένες άδειες χρήσης τις οποίες μπορεί να χρησιμοποιήσει η/ο δημιουργός προκειμένου να δηλώνει τους επιτρεπτούς τρόπους χρήσης, ή αλλιώς άδεια χρήσης, του έργου του από άλλους.

Στοιχεία άδειας

Οι άδειες CC συνδέονται με τα προαναφερόμενα 4 κριτήρια με 4 αντίστοιχα στοιχεία:

Στοιχείο αναφοράς δημιουργού (BY-Attribution)

Όλες οι άδειες CC δηλώνουν ότι είναι υποχρεωτική η αναφορά στη/στο δημιουργό. Ο σχετικός νομικός όρος είναι η «Αναφορά στον αρχικό δημιουργό» ή απλώς «Αναφορά» (Attribution).

Στοιχείο δημιουργίας παραγώγων

- Υπάρχουν άδειες που επιτρέπουν να βασιστεί κάποιος σε ένα αρχικό έργο και να το εξελίξει πραγματοποιώντας αλλαγές, δημιουργώντας νέο έργο (παράγωγο έργο). Ο σχετικός νομικός όρος είναι «Παράγωγο έργο». Οι άδειες που επιτρέπουν παράγωγα έργα, **δεν** φέρουν το σχετικό σύμβολο . Η απουσία του συμβόλου αποτελεί τη σχετική ένδειξη, ότι επιτρέπουν το παράγωγο έργο.
- Υπάρχουν άδειες που δεν επιτρέπουν την παραγωγή ενός νέου έργου (παράγωγο έργο), βασισμένου σε ένα αρχικό έργο. Ο σχετικός νομικός όρος είναι «Απαγόρευση δημιουργίας παραγώγων έργων» ή απλώς «Όχι παράγωγο έργο» (No-Derivatives). Οι άδειες αυτές φέρουν το σύμβολο .

Στοιχείο παρόμοιας διανομής

Εφόσον επιτρέπεται «Παράγωγο έργο», υπάρχουν άδειες οι οποίες καθορίζουν ότι κάθε παράγωγο έργο θα διανέμεται με παρόμοιους όρους με αυτούς του αρχικού έργου. Ο σχετικός νομικός όρος είναι «Παρόμοια διανομή» (Share Alike) και οι άδειες αυτές φέρουν το σύμβολο . Η απουσία του συμβόλου αυτού αποτελεί ένδειξη ότι το έργο δεν υπόκειται σε περιορισμό παρόμοιας διανομής.

Στοιχείο εμπορικής χρήσης

Υπάρχουν άδειες που δεν επιτρέπουν την εμπορική χρήση του έργου μου από τρίτους. Ο σχετικός νομικός όρος είναι «Απαγόρευση εμπορικής χρήσης του έργου» ή «Μη εμπορική χρήση». Οι άδειες φέρουν το σύμβολο . Η απουσία του συμβόλου αυτό αποτελεί ένδειξη ότι επιτρέπεται η εμπορική χρήση του έργο.

Ανάλυση των 6 άδειων χρήσης CC

Ο συνδυασμός των 4 στοιχείων καταλήγει στις ακόλουθες 6 άδειες χρήσης CC:

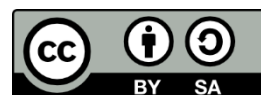
Αναφορά δημιουργού (Attribution)

Ο αποδέκτης⁴ της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει αρκεί να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό.

Αναφορά δημιουργού + Παρόμοια διανομή (Attribution + Share-Alike)

Επιπλέον της αναφοράς, μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει αρκεί να αδειοδοτήσει⁵ οποιοδήποτε παράγωγο έργο με την ίδια άδεια ή μια άδεια με τα ίδια στοιχεία άδειας.

⁴ Οι άδειες Creative Commons έχουν έναν πάροχο της άδειας (αδειοδότης) ο οποίος είναι το πρόσωπο που παρέχει άδεια στους τρίτους να διενεργήσουν πράξεις που διαφορετικά δε θα ήταν επιτρεπτές, ενώ ο οποιοσδήποτε αποδέχεται τους όρους της άδειας είναι αποδέκτης αυτής (αδειοδόχος). Η αποδοχή των αδειών Creative Commons γίνεται με τη χρήση του έργου χωρίς να απαιτείται κάποια υλική πράξη (π.χ. υπογραφή αυτών).

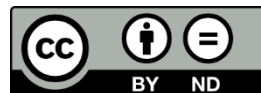
⁵ Η αδειοδότηση συνίσταται στη σύνδεση του έργου με κάποια άδεια. Περιγράφει την πράξη άσκησης των δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας με την κοινοποίηση στους πιθανούς χρήστες του έργου των όρων υπό τους οποίους είναι δυνατή η χρήση του έργου με τη σύμφωνη γνώμη του δικαιούχου. Η τοποθέτηση, μέσω των ηλεκτρονικών οδηγών (wizards), αδειών Creative Commons επί του προς ανοικτή χρήση υλικού συνιστά πράξη αδειοδότησης.

Επιτρέπεται η εμπορική χρήση και η παραγωγή νέου έργου βασισμένου σε αυτό.

Αναφορά δημιουργού + Όχι παράγωγα έργα (Attribution + No-Derivatives)

Επιπλέον της αναφοράς, ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει αρκεί να μη δημιουργήσει παράγωγα έργα.

Επιτρέπεται η εμπορική χρήση. Αφού δεν επιτρέπεται νέο παράγωγο έργο δεν έχει νόημα ο καθορισμός του τρόπου διανομής του.

Αναφορά δημιουργού + Μη εμπορική χρήση (Attribution + Non-Commercial)

Επιπλέον της αναφοράς, ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει αρκεί να μην υπάρχει σκοπός εμπορικής χρήσης.

Επιτρέπεται παράγωγο έργο και είναι αδιάφορος ο τρόπος διανομής του.

Αναφορά δημιουργού + Μη εμπορική χρήση + Παρόμοια Διανομή

(Attribution + Non-Commercial + Share-Alike)

Επιπλέον της αναφοράς και της μη εμπορικής χρήσης, ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει αρκεί να αδειοδοτήσει οποιοδήποτε παράγωγο έργο με την ίδια άδεια.

Αναφορά δημιουργού + Μη εμπορική χρήση + Όχι παράγωγα έργα

(Attribution + Non-Commercial + No-Derivatives)

Επιπλέον της αναφοράς και της μη εμπορικής χρήσης, μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει αρκεί να μη δημιουργήσει παράγωγα έργα.

Αφού δεν επιτρέπεται νέο παράγωγο έργο δεν έχει νόημα ο καθορισμός του τρόπου διανομής του.

Περαιτέρω πληροφορίες

Αναλυτικά στοιχεία για τις άδειες Creative Commons μπορούν να βρεθούν στην ακόλουθη διεύθυνση:

<http://creativecommons.org/licenses/>

Ο **οδηγός (wizard) για την επιλογή των αδειών** μπορεί να βρεθεί στην ακόλουθη διεύθυνση:

<http://creativecommons.org/choose/>

Συχνές Ερωτήσεις για τις άδειες Creative Commons μπορούν να βρεθούν στην ακόλουθη διεύθυνση:

<http://wiki.creativecommons.org/FAQ>

Πλεονεκτήματα/Μειονεκτήματα Αδειών CC

Ο διδάσκων/η διδάσκουσα μπορεί να χρησιμοποιήσει το σύνολο των αδειών CC αλλά κάθε μία από αυτές εμφανίζει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν σε διαφορετικούς τύπους χρήσης. Ειδικότερα:

(α) **Οι άδειες CC Αναφορά δημιουργού (BY)** αποτελούν τις πιο φιλελεύθερες άδειες, υπό την έννοια ότι παρέχουν το μέγιστο αριθμό ελευθεριών στον περαιτέρω χρήστη. Πρόκειται για άδειες που επιτρέπουν τη μέγιστη επαναχρησιμοποίηση του έργου και για το λόγο αυτό χρησιμοποιούνται ως οι βασικές άδειες για την περαιτέρω χρήση δημόσιας πληροφορίας, δηλαδή πληροφορίας που προέρχεται από δημόσιους οργανισμούς. Προτείνεται στις περιπτώσεις που ο αδειοδότης θέλει να εξασφαλίσει το μέγιστο αριθμό περαιτέρω χρήσεων του έργου του.

(β) **Οι άδειες CC Αναφορά δημιουργού - Παρόμοια Διανομή (BY-SA)** αποτελούν ίσως τις πιο δημοφιλείς άδειες εξαιτίας του ότι χρησιμοποιούνται από τη Βικιπαιδεία. Προτείνονται ως η πιο εύχρηστη μορφή άδειας για ανοικτά μαθήματα και εκπαιδευτικούς πόρους, αφού στην πραγματικότητα αποκλείει την εμπορική χρήση του έργου από τρίτους καθώς επιβάλλει την περαιτέρω διάθεση είτε του ίδιου του περιεχομένου είτε παραγώγων του έργων με την ίδια ακριβώς άδεια.

(γ) **Οι άδειες CC Αναφορά δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα (BY-ND)** είναι άδειες που δεν επιτρέπουν τη δημιουργία παραγώγων έργων. Είναι χρήσιμες μόνο στην περίπτωση που ο αδειοδότης επιθυμεί να παρέχει απλή πρόσβαση στο έργο και να επιτρέπει την επαναδιανομή του αλλά όχι την πραγματοποίηση οποιονδήποτε αλλαγών στο ίδιο το περιεχόμενο. Πρόκειται για άδεια που χρησιμοποιείται κυρίως όταν η ακεραιότητα του έργου είναι η πρωταρχική μέριμνα του αδειοδότη.

(δ) **Οι άδειες CC Αναφορά δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση (BY-NC)** είναι άδειες που απαγορεύουν την εμπορική χρήση σε σχέση με το πρωτότυπο έργο, αλλά επιτρέπουν την εμπορική χρήση στα παράγωγα έργα. Πρόκειται για άδειες που δε χρησιμοποιούνται ιδιαίτερα συχνά καθώς αφενός μεν υπάρχει ασάφεια σε σχέση με το τι συνιστά εμπορική χρήση και τι όχι και αφετέρου δεν έχουν περιορισμούς σε σχέση με τη χρήση του παραγώγου έργου και άρα δεν παρέχουν πραγματικά αποτελεσματικό περιορισμό της εμπορικής χρήσης.

ε) **Οι άδειες CC Αναφορά δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή (BY-NC-SA)** πρόκειται για μία από τις πιο δημοφιλείς εκδοχές των αδειών Creative Commons

καθώς επιτρέπει παράγωγα έργα αλλά όχι για εμπορική χρήση. Το θετικό στοιχείο είναι ότι μπορεί ο δημιουργός να εκμεταλλευτεί το έργο του και να αποκλείσει άλλους από την εμπορική του εκμετάλλευση. Το αρνητικό είναι ότι υπάρχει μεγάλη ασάφεια σε σχέση με το τι είναι εμπορική χρήση και τι όχι και κατά συνέπεια δημιουργείται ανασφάλεια δικαίου σε σχέση με το εύρος της άδειας που πραγματικά αποκτά ο αδειοδότης.

(στ) **Οι άδειες CC Αναφορά δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα - Μη Εμπορική Χρήση (BY-NC-ND)** είναι άδειες που λειτουργούν όπως οι άδειες (ε) αλλά επιπλέον δεν επιτρέπουν ούτε την εμπορική χρήση του έργου. Πρόκειται για τις πιο περιοριστικές άδειες CC. Είναι χρήσιμες στις περιπτώσεις που ο αδειοδότης επιθυμεί να διατηρήσει την ακεραιότητα του έργου και ταυτόχρονα να μην επιτρέψει την εμπορική εκμετάλλευση του χωρίς ξεχωριστή άδεια.

Προτεινόμενες άδειες CC

Με βάση τα παραπάνω, το Ακαδημαϊκό Διαδίκτυο – GUnet προτείνει να χρησιμοποιούνται από τους δημιουργούς και τα ιδρύματα, οι ακόλουθες άδειες χρήσης CC, με την εξής σειρά προτεραιότητας.

1. Οι άδειες CC Αναφορά δημιουργού (BY) ή Αναφορά δημιουργού - Παρόμοια Διανομή (BY-SA) καθώς οι άδειες αυτές είναι συμβατές και με τον ορισμό της Ανοικτής Γνώσης⁶. Ειδικά, η άδεια CC Αναφορά Παρόμοια Διανομή (BY-SA) αποτελεί την πιο εύχρηστη μορφή άδειας για ανοικτά μαθήματα και εκπαιδευτικούς πόρους, αφού στην πραγματικότητα αποκλείει την εμπορική χρήση του έργου από τρίτους.
2. Η άδεια CC Αναφορά δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή (BY-NC-SA) καθώς επιτρέπει παράγωγα έργα αλλά όχι για εμπορική χρήση. Καθώς υπάρχει μεγάλη ασάφεια σε σχέση με το τι είναι εμπορική χρήση προτείνεται να συνοδεύεται από σημείωμα (ή να υπάρχει σύνδεσμος σε αυτό) που να εξηγεί το τι εννοεί ο αδειοδότης με το όρο «Μη εμπορική χρήση» και να είναι ξεκάθαρο ο εύρος της άδειας που πραγματικά αποκτά ο αδειοδότης. Το Ακαδημαϊκό Διαδίκτυο – GUnet προτείνει ένα διευκρινιστικό σημείωμα⁷, το οποίο θα πρέπει να αναρτάται στην πλατφόρμα φιλοξενίας των ανοικτών μαθημάτων και βίντεο των Ιδρυμάτων.

⁶ <http://opendefinition.org/od/ellinika/> και <http://opendefinition.org/licenses/>

⁷ Ως μη εμπορική ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο οικονομικό όφελος διανομέα του έργου και αδειοδότη από την χρήση του έργου
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδότη έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο
- αυτή για την οποία υπάρχει οικονομική συναλλαγή, εφόσον η χρήση αυτή δε σχετίζεται με

Ειδικά για το εκπαιδευτικό υλικό τύπου παρουσιάσεων, σημειώσεων, ασκήσεων προτείνονται η χρήση των παραπάνω αδειών καθώς επιτρέπουν την επαναχρησιμοποίηση (reuse), αναθεώρηση (revise), συνδυασμό (remix) και επαναδιανομή (redistribute) των πόρων και του υλικού και παρέχονται οι προϋποθέσεις συνεχούς βελτίωσης και διανομής του εκπαιδευτικού υλικού μέσω των δημιουργών.

Οι επόμενες άδειες προτείνονται να χρησιμοποιούνται κυρίως όταν η ακεραιότητα του έργου είναι η πρωταρχική μέριμνα του αδειοδότη.

3. Οι άδειες CC Αναφορά δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα (BY-ND) που είναι χρήσιμες μόνο στην περίπτωση που ο αδειοδότης επιθυμεί να παρέχει απλή πρόσβαση στο έργο και να επιτρέπει την επαναδιανομή του αλλά όχι την πραγματοποίηση οποιονδήποτε αλλαγών στο ίδιο το περιεχόμενο.
4. Οι άδειες CC Αναφορά δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα - Μη Εμπορική Χρήση (BY-NC-ND) είναι άδειες που λειτουργούν όπως οι άδειες CC-BY-ND αλλά επιπλέον δεν επιτρέπουν ούτε την εμπορική χρήση του έργου. Και αυτές οι άδειες θα πρέπει να συνοδεύονται (ή να υπάρχει σύνδεσμος σε αυτό) από σημείωμα Μη Εμπορικής Χρήσης.

Για ηχητικό ή οπτικοακουστικό υλικό που από φύση του πρέπει να προβάλλεται αυτοτελές τότε θα πρέπει να επιλεγθούν άδειες CC Αναφορά δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα (BY-ND) ή Αναφορά δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα - Μη Εμπορική Χρήση (BY-NC-ND).

Προτεινόμενες άδειες CC σε συνδυασμό με το έργο Κάλλιπος

Σε περίπτωση που ένας δημιουργός συμμετέχει ή επιθυμεί να συμμετέχει στο έργο Κάλλιπος – «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Συγγράμματα και Βοηθήματα» (www.kallipos.gr) και πρόκειται να χρησιμοποιήσει εκπαιδευτικό υλικό από τις παρουσιάσεις και σημειώσεις του ΑΨΜ και στο σύγγραμμα, θα πρέπει να προβλέψει να επιλέξει για το ΑΨΜ μία από τις δύο άδειες που προϋποθέτει το έργο Κάλλιπος, δηλαδή είτε άδεια CC Αναφορά δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή (BY-NC-SA) είτε άδεια CC Αναφορά δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα - Μη Εμπορική Χρήση (BY-NC-ND). Δηλαδή, ένα ανοικτό ακαδημαϊκό μάθημα μπορεί και συνδυάζεται με ένα ανοικτό ακαδημαϊκό σύγγραμμα.

το έργο (π.χ. διδασκαλία) ή αποτελεί υπηρεσία προστιθέμενης αξίας (π.χ. κόστος εκτύπωσης).

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

4. Πότε μπορώ να χρησιμοποιήσω υλικό άλλων

Ερώτ.: Μπορώ να χρησιμοποιήσω τμήματα, όπως εικόνες, σχήματα, διαγράμματα από άρθρο ή βιβλίο άλλου;

Απάντ.: Εάν πρόκειται για εικόνες, σχήματα ή διαγράμματα τα οποία έχουν ήδη εκδοθεί και επί των οποίων υπάρχουν δικαιώματα τρίτων, τότε θα πρέπει να ζητηθούν οι σχετικές άδειες ή να εξετασθεί εάν είναι στο δημόσιο τομέα. Στην περίπτωση διαγραμμάτων που εκφράζουν ιδέες που δεν μπορούν να εκφραστούν διαφορετικά δεν μπορεί να αντιγραφεί το ίδιο το διάγραμμα αλλά μπορεί να επανασχεδιαστεί από τον διδάσκοντα. Στην περίπτωση που μέρος της εικόνας χρησιμοποιείται για σχολιασμό ή κριτική μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς την άδεια του δημιουργού/ δικαιούχου με αναφορά στην πηγή.

Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα αμφιθέατρα και τους χώρους διδασκαλίας είναι συνήθης πρακτική η ενσωμάτωση σε υλικό όπως π.χ. οι διαφάνειες, επιμέρους εκπαιδευτικών πόρων, όπως εικόνες, σχήματα, διαγράμματα, χάρτες που υπάρχουν δημοσιευμένα σε βιβλία, συγγράμματα ή επιστημονικά άρθρα. Ακόμη και αν τα δικαιώματα των πόρων αυτών τα έχει κάποιος εκδοτικός οίκος ή ο δημιουργός τους, η χρήση τους στους χώρους διδασκαλίας είναι σύννομη για τη διά ζώσης διδασκαλία, καθώς η νομοθεσία δεν απαιτεί την αίτηση άδειας για τη συγκεκριμένη χρήση^{8 9}.

⁸ Δείτε το σχετικό κείμενο «Περιορισμοί και Εξαιρέσεις του Δικαιώματος Πνευματικής Ιδιοκτησίας» [3].

⁹ Αναπαραγωγή για διδασκαλία

Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Ν.2121/93 «**επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η αναπαραγωγή άρθρων νομίμως δημοσιευμένων σε εφημερίδα ή σε περιοδικό, συντόμων αποσπασμάτων έργου ή τμημάτων σύντομου έργου, ή έργου των εικαστικών τεχνών νομίμως δημοσιευμένου, εφόσον γίνεται αποκλειστικά για τη διδασκαλία ή τις εξετάσεις σε εκπαιδευτικό ίδρυμα, στο μέτρο που δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό, είναι σύμφωνη με τα χρηστά ήθη και δεν εμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση.** Η αναπαραγωγή πρέπει να συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή». Το άρθρο αυτό μας δίνει τη δυνατότητα να κάνουμε χρήση πνευματικών έργων χωρίς αντίστοιχη άδεια στο πλαίσιο της διδασκαλίας εντός αίθουσας.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι εάν ισχύει το ίδιο και για την ανάρτηση του εκπαιδευτικού υλικού που περιέχει πόρους τρίτων σε πλατφόρμες φιλοξενίας ψηφιακών μαθημάτων είτε ως μάθημα ανοικτής πρόσβασης (ανοικτό) είτε κλειστής προστατευόμενης πρόσβασης. Η απάντηση είναι αρνητική. Και αυτό δεν αφορά μόνο ολόκληρα κεφάλαια βιβλίων ή άρθρα, αλλά και επιμέρους εικόνες, σχήματα, διαγράμματα κ.α.

Με βάση την κείμενη νομοθεσία, μόνο εκκαθαρισμένο υλικό πρέπει να αναρτάται. **Εκκαθαρισμένο υλικό** θεωρείται μία συλλογή η οποία αποτελείται από:

- Πόρους που ανήκουν στο δημιουργό του μαθήματος.
- Πόρους για τους οποίους δεν απαιτείται καμία διαδικασία λήψης άδειας για τη χρήση του όπως υλικό:
 - που βρίσκεται στο δημόσιο τομέα (public domain)
 - που διατίθεται με ανοικτές άδειες, όπως άδειες CC
 - που η νομοθεσία δεν απαιτεί την ανάγκη αίτησης άδειας χρήσης (δείτε το [3]) π.χ. έχουν παρέλθει 70 χρόνια από το θάνατο του δημιουργού είτε χρησιμοποιείται για κριτική ή υποστήριξη γνώμης.
- Πόρους για τους οποίους έχει ληφθεί σχετική άδεια χρήσης.

Η διαδικασία ελέγχου του υλικού και διασφάλισης του ότι δεν εγείρονται ζητήματα δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Π.Ι) αποτελεί τη **διαδικασία εκκαθάρισης δικαιωμάτων Π.Ι.**

Για κάθε πόρο άλλων πρέπει να ζητείται άδεια χρήσης εκτός και εάν:

1. Η νομοθεσία δεν απαιτεί την ανάγκη αίτησης άδειας χρήσης (δείτε το σχετικό κείμενο).
2. Ο πόρος ήδη διατίθεται με ανοικτές άδειες χρήσης, όπως οι άδειες CC.
3. Ο πόρος βρίσκεται στο δημόσιο τομέα

Η διαδικασία εκκαθάρισης δικαιωμάτων Π.Ι. περιλαμβάνει τόσο

- τη *διαδικασία λήψης άδειας*, δηλαδή της αίτησης και λήψης αδειών χρήσης για κάθε πόρο ή συλλογή πόρων, όσο και
- τη *διαδικασία αντικατάστασης* του κάθε πόρου με πόρο με ανοικτές άδειες χρήσης ή με πόρο που αναπτύσσεται εξ αρχής.

Εναλλακτικές περιπτώσεις τις διαδικασίας εκκαθάρισης:

- Εξετάζεται η περίπτωση να μην χρησιμοποιηθεί ο συγκεκριμένος πόρος, π.χ. κάποια εικόνα, στην έκδοση για τα Ψηφιακά Μαθήματα υπό την προϋπόθεση η έλλειψη δεν επηρεάζει την αυτοτέλεια του εκπαιδευτικού υλικού. Είναι προφανές, ότι αυτή η περίπτωση είναι εφαρμόσιμη μόνο όταν ένα πολύ μικρό ποσοστό του υλικού είναι πόροι τρίτων.

Σε κάθε περίπτωση χρήσης πόρου άλλου, πρέπει να γίνεται αναφορά σε αυτόν σύμφωνα με τον τρόπο που εκείνος έχει καθορίσει στο λεγόμενο σημείωμα αναφοράς.

5. Διαδικασία εκκαθάρισης ΔΠΙ.

Η γενική ¹⁰ διαδικασία εκκαθάρισης ΔΠΙ απαρτίζεται από τα ακόλουθα στάδια:

A. Στάδιο προετοιμασίας

1. Δημιουργώ έναν αναλυτικό κατάλογο σε μορφή πίνακα¹¹ με όλους τους πόρους που επιθυμώ ως δημιουργός μαθήματος να συμπεριλάβω στο μάθημά μου.
2. Διακρίνω τους πόρους σε δύο βασικές κατηγορίες! σε αυτούς που μου ανήκουν και σε αυτούς που ανήκουν σε άλλους.

B. Στάδιο αδειοδότησης των πόρων που μου ανήκουν

3. Με βάση τα κριτήρια που αναφέρθηκαν στη σχετική ενότητα, αποφασίζω με ποια άδεια χρήσης CC αδειοδοτώ τους πόρους που μου ανήκουν και τη δηλώνω συγκεντρωτικά στο **σημείωμα αδειοδότησης**. Επίσης, δηλώνω και τον τρόπο με τον οποίο επιθυμώ να αναφέρονται σε μένα ως δημιουργό του πόρου (ή της συλλογής πόρων) στο **σημείωμα αναφοράς**. Δείτε τις σχετικές οδηγίες στο [2].

Γ. Στάδιο εκκαθάρισης ΔΠΙ πόρων που ανήκουν σε τρίτους

Σε αυτό το στάδιο διακρίνουμε τους πόρους σε δύο υποκατηγορίες,

- i. σε αυτούς που μπορώ να διαπιστώσω ποιος είναι ο δικαιούχος, και άρα γνωρίζω πού πρέπει να απευθυνθώ προκειμένου να αιτηθώ άδεια χρήσης (υποκατηγορία 1), και
- ii. σε αυτούς που δεν μπορώ να διαπιστώσω ποιος είναι ο δικαιούχος, δηλαδή δεν έχω πλήρη εικόνα των πνευματικών δικαιωμάτων (υποκατηγορία 2).

Στο στάδιο αυτό, για τους πόρους για τους οποίους έχω πλήρη εικόνα των πνευματικών δικαιωμάτων (υποκατηγορία 1) πρέπει να αποφασίσω εάν θα ακολουθήσω τη **διαδικασία αίτησης λήψης άδειας χρήσης** ή **άλλες προσεγγίσεις**. Για τους πόρους της υποκατηγορίας 2, οι άλλες προσεγγίσεις είναι μονόδρομος.

Αίτηση λήψης άδειας χρήσης

Η διαδικασία αίτησης λήψης άδειας χρήσης μπορεί να είναι από απλή και σύντομη (π.χ. εάν γνωρίζω τον δικαιούχο, ή γνωρίζω ότι παρέχει με ευκολία σχετικές άδειες), έως

¹⁰ Δεν αφορά ειδικό περιεχόμενο, όπως για παράδειγμα αρχαιολογικό περιεχόμενο.

¹¹ Δείτε ένα παράδειγμα στο [1] «Συγκεντρωτικός Πίνακας Πόρων».

πολύπλοκη, χρονοβόρα και τελικά ασύμφορη. Άρα, για την *πρώτη υποκατηγορία*, πρέπει να εξετάσω το κόστος, σε χρόνο και χρήμα, της αδειοδότησης των πόρων καθώς και την πιθανότητα να λάβω ή όχι τελικά τη χορήγηση άδειας χρήσης από τον δικαιούχο καθώς και τις ενδεχόμενες προϋποθέσεις χρήσης.

Άλλες προσεγγίσεις

Οι άλλες προσεγγίσεις περιλαμβάνουν τις ακόλουθες πρακτικές:

- Εξετάζω εάν η νομοθεσία, προβλέπει κάποιον περιορισμό στα δικαιώματα του δικαιούχου ο οποίος μου επιτρέπει να χρησιμοποιήσω το πόρο για τη συγκεκριμένη χρήση και σκοπό.
- Αντικαθιστώ το υλικό με ισοδύναμο που διατίθεται με ανοικτές άδειες.
- Δημιουργώ δικό μου υλικό προς αντικατάσταση του υπάρχοντος, το οποίο επίσης θα διαθέσω με ανοικτές άδειες.

Προτεινόμενα βήματα σταδίου Γ

Για κάθε πόρο εκτελώ τα παρακάτω βήματα:

4. Εξετάζω εάν μπορώ να χρησιμοποιήσω τον λεγόμενο «Περιορισμό της παράθεσης αποσπασμάτων» προκειμένου να εντάξω είτε στις σημειώσεις, είτε σε κάποια παρουσίασή μου τμήματα από έργα τρίτων. Αυτό επιτρέπεται όταν σκοπός της παράθεσης είναι η κριτική ή η υποστήριξη γνώμης¹² επί του αποσπάσματος ενώ θα πρέπει να εκπληρώνονται και άλλες προϋποθέσεις. Δείτε την παράγραφο «Ποιες είναι οι βασικές προϋποθέσεις για τη χρήση του «Περιορισμού της παράθεσης αποσπασμάτων» (αρ. 19); ή το [3]»
5. Εξετάζω εάν ο πόρος ανήκει στο δημόσιο τομέα. Εάν έχει δημιουργηθεί πριν το 1870 τον χρησιμοποιώ¹³ και ενημερώνω τον πίνακα με τα στοιχεία αιτιολόγησης της απόφασης. Εάν έχει δημιουργηθεί μετά το 1870, πηγαίνω στο επόμενο βήμα.
6. Εξετάζω εάν ο συγκεκριμένος πόρος είναι διαθέσιμος με άδεια CC. Εάν ναι, τον χρησιμοποιώ και ενημερώνω τον πίνακα. Εάν όχι, πηγαίνω στο επόμενο βήμα.
7. Αναζητώ να τον αντικαταστήσω με άλλον πόρο που διατίθεται με άδειες CC. Η αναζήτηση γίνεται μέσα από τις μηχανές αναζήτησης ιδίως αυτή των Creative

¹² Προσοχή. Η διδασκαλία καθαυτή δεν αποτελεί κριτική ή υποστήριξη άποψης.

¹³ Το τεστ που προτείνεται είναι πολύ απλό, δίδει έναν χοντρικό υπολογισμό στα 140 χρόνια από τη δημιουργία του έργου υπολογίζοντας ότι θα έχουν περάσει τουλάχιστον 70 χρόνια από το θάνατο του δημιουργού και άρα το έργο θα είναι στο δημόσιο τομέα. Παρά τα πιθανά σφάλματα μιας τέτοιας προσέγγισης, μας δίνει μία καλή εκτίμηση κινδύνου σε σχέση με πιθανές προσβολές του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

Commons. Δείτε τις οδηγίες [4]. Δεν ξεχνώ να αναφέρω την πηγή και το αντίστοιχο σημείωμα αναφοράς. Ενημερώνω τον πίνακα.

8. Εάν η αντικατάσταση του πόρου δεν είναι δυνατή, εξετάζω εάν μπορώ να δημιουργήσω ο ίδιος το σχετικό υλικό (π.χ. τράβηγμα φωτογραφίας μνημείου, δημιουργία σχεδίου). Δείτε οδηγίες και περιορισμούς στο [4]. Αφού δημιουργήσω τον νέο πόρο τον αδειοδοτώ σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν στο Στάδιο αδειοδότησης των πόρων που μου ανήκουν. Εάν δεν μπορώ να δημιουργήσω νέο πόρο, τότε πηγαίνω στο επόμενο βήμα.
9. Ξεκινώ τη διαδικασία αίτησης λήψης άδειας χρήσης για τον πόρο. Συμπληρώνω τον πίνακα «Καταγραφής κατάστασης αιτήσεων λήψης άδειας χρήσης πόρου τρίτων» [1]. Εξετάζω εάν υπάρχουν και άλλοι πόροι που ανήκουν στον ίδιο δικαιούχο προκειμένου να αιτηθώ την άδεια συγκεντρωτικά για όλους. Συντάσσω και αποστέλλω την αντίστοιχη επιστολή [5]. Εάν είναι θετική η απάντηση, χρησιμοποιώ τους πόρους σύμφωνα με τις οδηγίες του δικαιούχου (άδεια χρήσης, αναφορά κτλ). Ενημερώνω τους σχετικούς πίνακες. Εάν είναι αρνητική η απάντηση, επανεξετάζω την αντικατάσταση ή δεν χρησιμοποιώ το συγκεκριμένο πόρο στο ψηφιακό μάθημα.

Εάν εκτιμάτε ότι η διαδικασία αίτησης λήψης άδειας χρήσης μπορεί να είναι απλή και σύντομη (π.χ. εάν γνωρίζω τον δικαιούχο, ή γνωρίζω ότι παρέχει με ευκολία σχετικές άδειες), τότε ίσως θα πρέπει να ξεκινήσετε με το βήμα 9 και σε περίπτωση αρνητικής ή μη απάντησης να συνεχίσετε με τα βήματα 6, 7 και 8.

Δ. Τελικό στάδιο

Αφού ολοκληρωθεί η όλη διαδικασία εκκαθάρισης για όλους τους πόρους που συμπεριλαμβάνω στο Ανοικτό Ψηφιακό Μάθημά μου, συμπληρώνω το έντυπο [6] σύμφωνο διάθεσης υλικού που παρέχει την άδεια στο ίδρυμά μου να δημοσιοποιεί το εκπαιδευτικό υλικό.

Κρατώ για το αρχείο μου τον Συγκεντρωτικό Πίνακα Πόρων, τον Πίνακα «Καταγραφής κατάστασης αιτήσεων λήψης άδειας χρήσης πόρου τρίτων», τις επιστολές αίτησης λήψης άδειας χρήσης και απαντήσεις των δικαιούχων καθώς και το σύμφωνο διάθεσης Ανοικτού Ψηφιακού Μαθήματος και υλικού.

Ποιες είναι οι βασικές προϋποθέσεις για τη χρήση του Περιορισμού της παράθεσης αποσπασμάτων (αρ. 19);

Θα εξετάσω να χρησιμοποιήσω τον Περιορισμό της παράθεσης αποσπασμάτων προκειμένου να εντάξω είτε στις σημειώσεις, είτε σε κάποια παρουσίασή μου τμήματα από έργα τρίτων.

Τα βασικά στοιχεία της εξαίρεσης περιγράφονται στον ακόλουθο πίνακα:

Περιγραφή περιορισμού	Παράθεση αποσπασμάτων
Τι δεν απαιτείται	Δεν απαιτείται αμοιβή και άδεια του δικαιούχου/ δημιουργού
Είδος Έργου	Εφαρμόζεται σε κάθε είδος έργου
Πράξεις που μπορώ να τελέσω χωρίς την άδεια του δικαιούχου	Οποιαδήποτε (π.χ. αναπαραγωγή, διάθεση στο κοινό, δημόσια εκτέλεση κλπ)
Σκοπός	Κριτική ή υποστήριξη γνώμης
Ποιος μπορεί να πραγματοποιήσει την πράξη	Οποιοσδήποτε
Πρέπει να τελείται σε ειδικό χώρο/ να απευθύνεται σε συγκεκριμένο κοινό;	Όχι
Άλλες προϋποθέσεις	(α) Το απόσπασμα να είναι σύντομο (β) Η παράθεση να δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό (γ) Το απόσπασμα να προέρχεται από έργο που έχει γίνει νομίμως γνωστό (δημοσιευμένο) στο κοινό (δ) Η χρήση να είναι σύμφωνη με τα χρηστά ήθη, - να είναι εξαιρετική - να μην αντίκειται στην κανονική εκμετάλλευση του έργου - να μην θίγει αδικαιολόγητα τα συμφέροντα του δικαιούχου (ε) Να γίνει αναφορά: - στον τίτλο του έργου από τον οποίο προέρχεται το απόσπασμα - στο όνομα του συγγραφέα (εφόσον αναφέρεται στην πηγή) - στο όνομα του εκδότη (εφόσον αναφέρεται στην πηγή)

Δηλαδή, το άρθρο 19 περί παράθεσης αποσπασμάτων μπορεί να δικαιολογήσει τη χωρίς άδεια χρήση υλικού που προστατεύεται, υπό κάποιες όμως προϋποθέσεις. Πιο συγκεκριμένα, «**επιτρέπεται**, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η **παράθεση σύντομων αποσπασμάτων** από έργο άλλου νομίμως δημοσιευμένου για την **υποστήριξη της γνώμης** εκείνου που παραθέτει **ή την κριτική της γνώμης** του άλλου, εφόσον η παράθεση των αποσπασμάτων αυτών είναι **σύμφωνη προς τα χρηστά ήθη** και η έκταση των αποσπασμάτων δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η παράθεση του αποσπάσματος πρέπει να συνοδεύεται από την **ένδειξη της πηγής** και των ονομάτων του **δημιουργού** και του **εκδότη**, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην

πηγή». Επισημαίνεται ότι η διδασκαλία καθαυτή δεν αποτελεί κριτική ή υποστήριξη άποψης.

Με άλλα λόγια, προκειμένου να χρησιμοποιήσουμε πρωτογενές υλικό με copyright σε ένα Ανοικτό Ακαδημαϊκό Μάθημα, πρέπει να καλύπτουμε τα εξής:

1. Να είναι **αποσπασματική** η παράθεσή του (απαγορεύεται η παράθεση ολόκληρων άρθρων).
2. Να είναι **σύντομο** (αποκλείονται ολόκληρα κεφάλαια, εκτεταμένη χρήση φωτογραφιών, διαγραμμάτων κ.λ.π. από μία πηγή).
3. Να είναι **δημοσιευμένο** (νόμιμα γνωστό στο ευρύ κοινό).
4. Να μην αντίκειται στα **χρηστά ήθη** (έννομα συμφέροντα του δικαιούχου, Ν. 2121/1993, 28Γ).
5. Να μην αντίκειται στην προβλεπόμενη **κανονική εκμετάλλευση**.
6. Να γίνεται **αναφορά στον δημιουργό**, τον πλήρη **τίτλο** και τον **εκδότη**.
7. Να **δικαιολογείται** η χρήση του στο έργο μου (**άρθρο 19**):
 - να αποτελεί τεκμήριο κριτικής
 - ή υποστήριξης μιας άποψης.

Προσοχή. Η διδασκαλία καθαυτή δεν αποτελεί κριτική ή υποστήριξη άποψης.

Ειδικά για φωτογραφίες, πίνακες και διαγράμματα είναι απαραίτητο να συνοδεύονται από **σχετική λεζάντα**.

Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση πρέπει να πάρουμε άδεια χρήσης από τον νόμιμο δικαιούχο.

Για περισσότερες λεπτομέρειες δείτε το κείμενο [3] «Περιορισμοί και Εξαιρέσεις του Δικαιώματος Πνευματικής Ιδιοκτησίας». Θα βρείτε το κείμενο αυτό ως έγγραφο στο Ανοικτό Μάθημα στο σύνδεσμο <http://eclass.gunet.gr/courses/OCGU104/>.

Αναφορές άλλων κειμένων

[1] Συγκεντρωτικός Πίνακας Πόρων και Πίνακας Καταγραφής κατάστασης αιτήσεων λήψης άδειας χρήσης πόρου τρίτων.

[2] Οδηγίες Σύνταξης Σημειωμάτων.

[3] Περιορισμοί και Εξαιρέσεις του Δικαιώματος Πνευματικής Ιδιοκτησίας.

[4] Οδηγίες αντικατάστασης πόρου.

[5] Επιστολές αίτησης λήψης άδειας χρήσης πόρων.

[6] Σύμφωνα διάθεσης Ανοικτού Ψηφιακού Μαθήματος και του υλικού.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Ακαδημαϊκό Διαδίκτυο – GUnet 2014. «Οδηγός: Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας και Ανοικτά/οί Μαθήματα/Πόροι Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση [εδώ](#), 05/03/2014.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Η άδεια αυτή ανήκει στις άδειες που ακολουθούν τις προδιαγραφές του Ορισμού Ανοικτής Γνώσης [2], είναι ανοικτό πολιτιστικό έργο [3] και για το λόγο αυτό αποτελεί ανοικτό περιεχόμενο [4].

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.el>

[2] <http://opendefinition.org/okd/ellinika/>

[3] <http://freedomdefined.org/Definition/El>

[4] <http://opendefinition.org/buttons/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- Το Σημείωμα Αναφοράς
- Το Σημείωμα Αδειοδότησης
- Τη δήλωση διατήρησης Σημειωμάτων
- Το σημείωμα χρήσης έργων τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

ανοικτά μαθήματα opencourses

Το έργο **“Κεντρικό Μητρώο Ελληνικών Ανοικτών Μαθημάτων”** υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Copyright Ακαδημαϊκό Διαδίκτυο - GUnet 2014.